

بازنشستگی

بازنشستگی در واقع مرحله‌ای از زندگی کارکنان است که دیگر ضرورتی ندارد تا کار و فعالیت کنند. و می‌توانند در خانه بمانند و به کارهای مورد علاقه خود بپردازند. از آنجایی که دوره بازنشستگی معمولاً با شروع سالمندی همراه است، لذا اختلالات جسمانی، احساس بی‌هویتی در اثر بیکاری، ضعف حافظه، بیماری‌های تحلیل برنده، بیماری‌های تنفسی، پرحرفی، افسردگی، جنون پیری و آلزایمر، اسکیزوفرنی، بی‌خوابی و بی‌خواهی لازمه این سنین محسوب می‌شوند.

فهرست مندرجات

- ۱ - تاریخچه بازنشستگی
- ۲ - نیازی طبیعی و فطری به آرامش
- ۳ - نیازهای بازنشستگان
- ۴ - دغدغه بازنشستگان
- ۵ - وظایف خانواده‌ها
- ۶ - احکام فقهی حقوق بازنشستگی
- ۶.۱ - دریافت حقوق بازنشستگی
- ۶.۲ - خمس حقوق بازنشستگی
- ۷ - پانویس
- ۸ - منبع

تاریخچه بازنشستگی

در ایران پس از برقراری حکومت مشروطه، در تاریخ ۱۲۸۷ شمسی در مجلس اول، قانونی به نام قانون وظایف وضع شد که برای عائله کارمندان حقوقی وضع کرد. ولی در آن فقط وراثت کارمند، مورد توجه قرار گرفته بود و برای زمان حیات کارمند و دوران سالخورگی یا از کارافتادگی او فکری نشده بود. و از این جهت قانون جمعی محسوب نمی‌شد. در اثر این ضعف، اولین قانون گذاری جامع در زمینه تامین اجتماعی کارکنان دولت، به عنوان قسمتی از حقوق استخدامی و به منظور حمایت از کارمندان و وراثت آنها در سال ۱۳۰۱ به عمل آمد و در حقیقت بیست و دوم آذر این سال روز پیدایش نظام بازنشستگی در ایران است.

نیازی طبیعی و فطری به آرامش

زندگی در محیطی امن و سالم و عاری از هر نوع تهدید، از اولین نیازهای بشر است و حق طبیعی هر فرد برای بهره مند شدن از استانداردهای رفاه اقتصادی و امنیت و حقوق شهروندی امروزه در منشورهای جهانی امری مسلم است؛ اگر چه بسیاری از دولتها به آن جامه عمل نپوشاندند. بنابراین تامین رفاه اعضای جامعه در ابعاد مختلف به عهده دولتها می‌باشد، که با برنامه ریزیهای خرد و کلان موجب آسایش جوامع و بطور خاص خانواده‌ها را فراهم کنند. در راستای تحقق چنین هدفی دولتهای رفاه شکل گرفت و به تاسیس نهادهایی همچون تامین اجتماعی اقدام ورزید. البته در جوامع اسلامی در ابتدا به دلیل تمایلات و تظاهرات غرب گرایانه، مورد استقبال قرار نگرفت و لذا تکنیک‌های رفاهی مبتنی بر مشارکت انجمن‌های خیریه پاسخگوی این شرایط بودند، ولی به مرور زمان مورد پذیرش واقع شدند. و دولتهای رفاه، با تاسیس نهادهای مختلف، توانست بعضی جنبه‌های رفاهی خانواده‌ها را تحت پوشش قرار دهد؛ ولی آیا بازنشستگان و سالمندان که از نظر دینی و فرهنگی مورد احترام ما بوده‌اند، از حقوق اجتماعی مناسب شان برخوردارند؟ سالمندان و بازنشستگان به دلیل کهنسنت و کاهش توانایی‌هایشان، از اقبال آسیب پذیر جامعه محسوب می‌شوند، بنابراین باید تحت توجه و حمایت‌های لازم قرار بگیرند و نیازهای آنها در ابعاد جسمی، اجتماعی، و روانی مورد ارزیابی و پاسخگویی واقع شود. بیماری، ناتوانی، اختلالات ذهنی، فوت همسر، فقر و بسیاری عوامل اجتماعی دیگر باعث می‌شود تا نیازهای سالمندان در پاره‌ای موارد متفاوت با نیازهای سایر اقشار جامعه و اعضای خانواده‌ها باشد.

[۱] . کلدی و دیگران، فصلنامه رفاه اجتماعی، سال چهارم، ۱۳۸۳، شماره ۱۴، دانشگاه علوم بهزیستی، ۱۳۸۳، صص ۴۴ - ۲۳.

نیازهای بازنشستگان

سالمندان و بازنشستگان به لحاظ سنی نیازمند داشتن برنامه اوقات فراغت، مشارکت اجتماعی، فعالیت اجتماعی و نیز داشتن فعالیت ورزشی هستند. ورزش‌هایی مثل نرمش، دو، کشتی باستانی، پیاده روی، کوهپیمایی، شنا، تنیس، تیراندازی، پینگ پونگ و... این نیازها، ریشه در کهنسنت آنها دارد؛ احساس تنهایی، کم حوصلگی، عصبانیت، احساس پوچی،

دلهره و نگرانی، بی‌خوابی، خستگی و کوفتگی از عمده‌ترین مشکلات آنها هستند که برای غلبه بر آنها باید زمینه‌های مشارکت اجتماعی سالمندان فراهم شود و مکن‌های تفریحی و ورزشی برای گذراندن اوقات فراغت آن‌ها با تسهیلات ویژه وجود داشته باشد.

[۱۷] جغتایی، محمدتقی.

[۱۸] و اسدی، محمد حسین.

[۱۹] وضعیت موجود سالمندان و ضرورت توجه به نیازهای آنان، ۱۳۷۸، مجله پژوهش حکیم، دوره دوم، شماره اول، ۱۳۷۸، ص ۶۵.

دغدغه بازنشستگان

یکی از مهمترین دغدغه‌ها و مشغولیت ذهنی آنها مسائل اقتصادی است. آن‌ها به دلیل کهولت سن، توانایی انجام کار را ندارند، در نتیجه بزرگترین منبع درآمد خود را از دست می‌دهند. حقوق بازنشستگی که از پیامدهای دولت رفاه است به قدری کم بوده که از این **اضطراب** و تحیر نمی‌کاهد.

[۲۰] سیام، شهره.

[۲۱] وضعیت اقتصادی سالمندان، ۱۳۸۰، بهداشت جهان، سال چهاردهم، شماره اول و دوم، ۱۳۸۰، ص ۱۱۰.

اگر چه اخیراً کارهایی مثل دادن کارت‌های منزلت برای استفاده رایگان از حمل و نقل و ... تعبیه شده‌اند و یا دولت نهم حقوق بازنشستگان را افزایش داده است و این خدمت در خور تقدیر و قدرانی است که تا حدی زیادی فکر بازنشستگان را راحت می‌کند، ولی مسائل و مشکلات عدیده دیگری وجود دارد که پرداختن **دولت** به آنها ضروری است. به طور مثال، زمین خوردن سالمندان مساله مشترک میان همه آنها است، ولی هنوز معماری ما به استانداردی نرسیده که گودی و پستی و بلندی پیاده‌روها را ترمیم کند. یا در فرهنگسراها، ما شاهد برنامه‌هایی برای **جوانان** یا نوجوانان هستیم، ولی برنامه خاصی برای سالمندان یا بازنشستگان وجود ندارد. و فقط پارک‌ها محلی هستند که پذیرای این قشر آسیب پذیر هستند، آن هم در صورتی که در محله‌ها چنین پارکی باشد و در غیر اینصورت آنها مجبورند، یا در **خانه** بمانند و انتظار **مرگ** را بکشند و یا در کوچه و خیابان با همسالان خود ملاقت کنند. در چنین بستری که دولت‌ها نوعاً با آن دست به گریبان هستند و کوشش می‌کنند تا استانداردهای رفاه را افزایش دهند، می‌توان دست به دامان استعدادهای بالقوه بومی شد. مثلاً **مساجد** و **حسینیه‌ها**، در هر محلی می‌توانند برنامه‌هایی برای این قشر داشته باشند و حتی در پارامی موارد مسئولیت‌هایی نیز به آنها بدهند، تا هم از تجربیات آنها استفاده شود و هم آنها احسان پرچی نکنند.

[۲۲] عشقپور، مجتبی، مشکلات پیری، ۱۳۷۰، تهران، انتشارات معین، ص ۱۷۵.

در بعد سلامتی هم، بیمارستانها همانطوری که بخش‌های ویژه کودکان را دارند، باید بخش‌هایی را به **سالمندان** اختصاص دهند و کادر مجرب ام از **بزشک**، **پرستار**، مندرکار و روانشناس و ... را آموزش دهند تا در خدمت این عده از افراد جامعه باشند.

آنچه گفته شد، در راستای وظایف مسئولین و یا NGOها در هر کشوری و در حیطه اجرایی بود.

وظایف خانواده‌ها

خانواده‌ها نیز وظایفی را در قبال سالمندان و بازنشستگان دارند. در **فرهنگ** ما رها کردن سالمندان و بازنشستگان، امری زشت و ناپسند تلقی می‌شود. از طرفی در شهرهای بزرگ خانه‌ها طوری ساخته می‌شوند که نمی‌توان از سالمندان در خانه نگهداری کرد، آپارتمانهای ۶۰-۵۰ متری در طبقات دوم به بالا و آن هم در مرکز شهر که معدن آلودگی و سر و صداست، چگونه می‌تواند، پذیرای سالمندان باشد؟ و آیا حتی اگر سالمندی هم با رضایت قبلی خود به خانه سالمندان برود، آیا امکانات موجود در آن، مناسب شرایط جسمی و روحی او می‌باشد؟ به هر حال آنچه در هر شرایطی باید مدنظر باشد، این است که سالمندان چه در **خانه سالمندان** و چه در آپارتمانها و یا برج‌های مدرن باشند، از توجه عاطفی به آنها نباید دریغ شود، به طوری که احساس زیادی بودن یا سربر بودن یا فراموش شدگی پیدا نکنند. اگر چه محل سکونت اهمیت زیادی در بهبود شرایط سالمندان یا بازنشسته دارد و باید ترجیحاً سعی شود، چنان فضایی ترسیم شود که رضایت‌مندی سالمند جلب شود. البته آنچه مسلم است، عدم رضایت قطعی افراد از خانه سالمندان است؛ نه به خاطر پایین بودن استانداردهای آن و یا موجود نبودن امکانات کافی و مناسب شرایط آنها، بلکه به خاطر معانی ضمنی که در مورد **مهاجرت** به خانه سالمندان مطرح است. یکی از آن معانی، نوع نگاه **جامعه** به این عده می‌باشد که آنها را افرادی بی‌کس و فاقد **سرب پرست** می‌دانند و دیگر، نوع نگاه خانواده‌های آنهاست که آنها را افرادی سربار و اضافی محسوب می‌کنند که با مرگشان به مشکلات خانواده‌ها پایان می‌دهند. و البته ضرورت وجودی خانه سالمندان برای کسانی که فاقد سرب پرست یا بدسر پرست هستند، انکار ناشدنی است و گریزی از آن نیست، ولی متأسفانه آنچه در جوامع غربی نهادینه شده و در جوامع صنعتی شده یا در حال صنعتی شدن هم در حال شکل‌گیری است، حضور بی‌قید و شرط همه سالمندان است، و آنچه برای این فرایند **استدلال** می‌شود، با پیامدهای **زنگی مدرن** بی ارتباط نیست، چرا که سالمند یا بازنشسته بیش از درآمد خویش مخارجی دارد که خانواده‌ها عهده دار آن نیستند و حال آنکه این نوع نگاه به **انسان** و خصوصاً سالمندان در **اسلام** مطرود و همواره به رعایت احترام آنها تاکید و توصیه شده است. پس می‌توانیم نتیجه‌گیری کنیم که دولت و خانواده در کنار هم باید شرایط یک **زنگی آرام** بخش و بدون دغدغه‌چه در بعد اجتماعی و چه در بعد روانی فراهم کرده و موانع این مناسبت را برطرف نمایند.

اگر چه تهیه این امکانات و تسهیلات، لازمه یک **زنگی انسانی** و حداقل استاندارد شهروندی در دنیای امروز است، ولی **ضرورت** مضاعف آن در کشورها و جوامع اسلامی و خصوصاً دولتهای اسلامی دو چندان می‌شود. نظر به اینکه نوع نگاه به انسان در رویکرد اسلامی متفاوت از سایر مکاتب است و چون دولتهای اسلامی مدعی احقاق حقوق متعالی انسانها هستند و نوعاً شعار تحقق **عدالت** را سرمشق خود قرار داده‌اند، پس باید به عنوان **الگوی تکوین انسانیت**، در همه سنین و مخصوصاً سالمندان و بی‌پناهان اجتماعی و روانی، تلاشهای وافری مبنول دارند، و حداقل تر توان خود را جهت بهبود شرایط آنها به کار گیرند؛ زیرا همین بازنشستگان و سالمندان در دوران جوانی **کشور** را در ابعاد مختلف اداره کرده و جسم و روح خود را وقف **جامعه** کرده‌اند و علاوه بر غیر انسانی و غیر اخلاقی بودن طرد آنها، تضییع حقوق مسلم آنها در صورت عدم رعایت شان این عده بر ناصیه دولتها و حکومت‌ها نوشته خواهد شد که تاریخ آن را فراموش نخواهد کرد. دولتهای اسلامی علاوه بر برنامه‌هایی که به طور مستقل برای رفاه این عده دارند، باید در مورد **فرهنگ سازی** برای خانواده‌ها در رابطه با تکریم بازنشستگان و آموزش آنها برای رفتار مناسب و علمی با آنها، از طریق رسانه‌های عمومی، تلویزیون، رادیو و مجلات و روزنامه‌ها و همپنطور نهادهای مذهبی مثل **مسجد** و **نماز جمعه** و **هینت** تلاش و برنامه ریزی کنند و خانواده‌ها نیز به فرزندان خود فرهنگ تکریم سالمندان را منتقل کرده و آموزش دهند.

احکام فقهی حقوق بازنشستگی

← دریافت حقوق بازنشستگی

حقوق بازنشستگی پس از فرد بازنشسته، با ضوابطی به **بازماندگانش** پرداخت می‌گردد.

دریافت حقوق بازنشستگی برای بازنشسته و بازماندگانش پس از **فوت** وی **جایز** است

[۲۳] تیریزی، میرزا جواد، صراط النجاة ج ۱، ص ۴۱۷.

[۲۴] خامنه‌ای، سید علی، اجوبه الاستفتاءات ج ۲، ص ۱۹۶.

بر آن مقدار از حقوق دریافتی که از **هزینه سالانه** اضافه می‌آید **خمس** تعلق می‌گیرد.

[۱۰] [سیستانی، سید علی، الفتاوی المیسرة، ص ۲۳۹.](#)

[۱۱] [خامنهای، سید علی، اجوبة الإستفتاءات ج ۱، ص ۲۶۷-۲۶۸.](#)

پانویس

۱. [کلدی و دیگران، فصلنامه رفاه اجتماعی، سال چهارم، ۱۳۸۳، شماره ۱۴، دانشگاه علوم بهزیستی، ۱۳۸۳، صص ۴۴-۲۳.](#)
۲. [جغتایی، محمدتقی.](#)
۳. [و اسدی، محمد حسین.](#)
۴. [وضعیت موجود سالمندان و ضرورت توجه به نیازهای آنان، ۱۳۷۸، مجله پژوهش حکیم، دوره دوم، شماره اول، ۱۳۷۸، ص ۶۵.](#)
۵. [سیام، شهره.](#)
۶. [وضعیت اقتصادی سالمندان، ۱۳۸۰، بهداشت جهان، سال چهاردهم، شماره اول و دوم، ۱۳۸۰، ص ۱۱۰.](#)
۷. [عشقیور، مجتبی، مشکلات پیری، ۱۳۷۰، تهران، انتشارات معین، ص ۱۷۵.](#)
۸. [تیریزی، میرزا جواد، صراط النجاة ج ۱، ص ۴۱۷.](#)
۹. [خامنهای، سید علی، اجوبة الإستفتاءات ج ۲، ص ۱۹۶.](#)
۱۰. [سیستانی، سید علی، الفتاوی المیسرة، ص ۲۳۹.](#)
۱۱. [خامنهای، سید علی، اجوبة الإستفتاءات ج ۱، ص ۲۶۷-۲۶۸.](#)

منبع

[فرهنگ فقه مطابق مذهب اهل بیت، ج ۴، ص ۳۴۴.](#)
[سایت پژوهش، برگرفته از مقاله «دولت، خانواده و تکريم بازنشستگان»، تاريخ باز يابی ۱۳۹۴/۱۱/۱۲.](#)

رده‌های این صفحه: [مقالات پژوهش](#)